

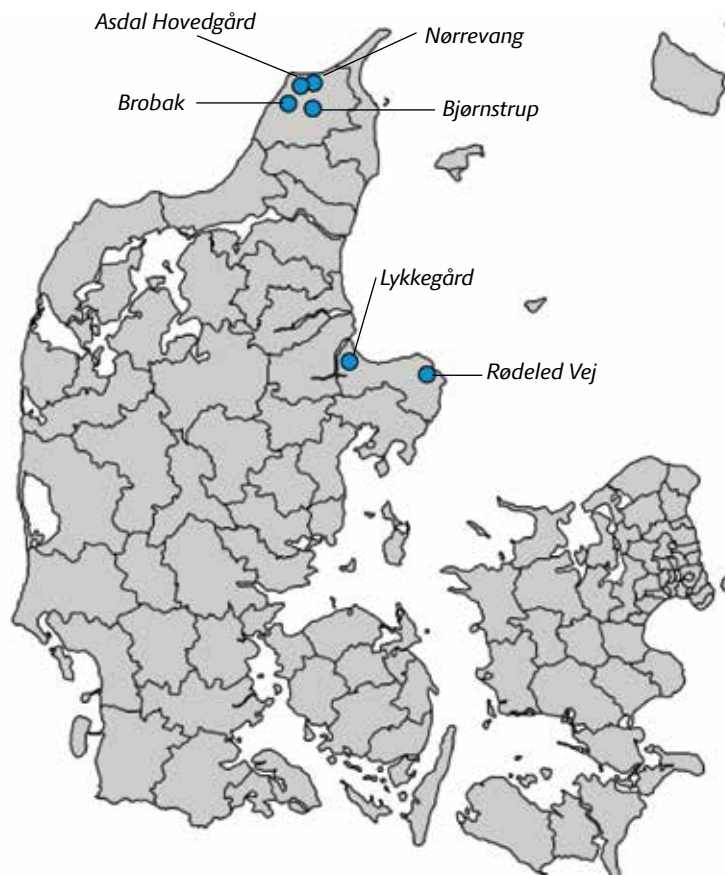
Landbruget i Landskabet er støttet af Landdistriktsmidler og Region Nordjylland.

An aerial photograph of a rural landscape. A wide river flows through the scene, with a large, light-colored, star-shaped structure or bridge crossing it. The surrounding area is a patchwork of green and brown agricultural fields, with some buildings and roads visible. The overall scene is a mix of natural and human-made elements.

Landbruget i Landskabet

Et samarbejde om muligheder og udfordringer i fremtidens åbne land

2015

"Landbrugets påvirkning af natur og miljø varierer meget ud fra lokale forhold; derfor får samfundet den mest omkostningseffektive natur- og miljøbeskyttelse gennem decentral regulering. I projekt Landbruget i Landskabet er decentrale metoder blevet afprøvet i praksis med lovende resultater."

Uddrag fra artikel "Ny forskning: Lokal regulering giver størst effekt for pengene" på Altinget.

Professor Brian Kronvang

Viceinstituteder Flemming Skov

Seniorforsker Hans E. Andersen

Akademisk medarbejder Anton Rasmussen

Akademisk medarbejder Peter Wind

Institut for Bioscience, Aarhus Universitet

Læs mere om resultaterne fra side 16 i dette indspil.

Pjecen er udarbejdet i forbindelse med projektet "Landbruget i Landskabet".

Redaktion: Trine Eide (tre@seges.dk), Jørgen Korning (jgk@seges.dk) og Katrine Kracht (ktk@seges.dk), SEGES P/S

Oplag: 1.000 stk., 1. udgave, maj 2015

Tryk: Zeuner A/S

Hvem har deltaget i "Landbruget i Landskabet"

Norddjurs Kommune, Hjørring Kommune, LandboNord, Djursland Landboforening, SEGES, Institut for Samfundsudvikling og Planlægning på Aalborg Universitet, Institut for Bioscience på Aarhus Universitet samt 6 landmænd.

Baggrund for samarbejdet

"Landbruget i Landskabet" er et samarbejde mellem kommuner, landmænd, landbrugsrådgivere og forskere. Udgangspunktet er en fælles erkendelse af behovet for en ny og bedre metode til fælles, helhedsbaseret og i højere grad lokal forvaltning af det åbne land.

Fra at være et forholdsvist homogent og stabilt landbrugslandskab, er det åbne land i dag præget af stor kompleksitet. Interesserne er mange - bosætning, natur, rekreation og et landbrug, der spænder fra små deltidslandmænd over mellemstore bedrifter til store højteknologiske produktionsenheder indenfor fødevarer og biomasse. Landbruget har historisk set været den primære udviklingsfaktor i det åbne land, men i fremtiden vil der blive tale om, at en bæredygtig udvikling skal drives i et samspil mellem flere faktorer og aktører.

En sektororienteret tilgang hos både myndigheder og aktører, begrænset videndeling og en forvaltning, der er baseret på detaljeret regulering, er blot nogle af de udfordringer, projektet "Landbruget i Landskabet" adresserer. De rammevilkår, samfundet sætter samt de enkelte aktørers evne til at samarbejde i spændingsfeltet mellem landbrug, myndigheder og lokalsamfund vil desuden være afgørende for fremtidig succes.

I "Landbruget i Landskabet" er der taget udgangspunkt i fremtidens udviklingsmuligheder for landbruget i samspil med andre aktører og interesser i det åbne land. Som del af projektets vision om at skabe debat om, hvordan fremtidens planlægning i det åbne land skal foregå, søger projektet at synliggøre mulige indsatsområder ved hjælp af eksempler, scenarier og forslag til, hvordan man lovgivningsmæssigt, administrativt og politisk bør arbejde videre for at opnå en mere helhedsorienteret planlægning og fælles forvaltning.

Indspil til debatten om landbrugets rolle i det åbne land

Dette indspil præsenterer i korte træk de resultater, som er udviklet i "Landbruget i Landskabet".

Nogle af de temaer, som indspillet belyser, er:

- Fysisk og strategisk planlægning på bedriftsniveau
- Lokal regulering og planlægning indenfor produktion, miljø, natur og landskab
- Samspil om fælles løsninger mellem den enkelte landmand, kommune, forskning og rådgivning

Derudover stilles der skarpt på de muligheder og udfordringer, som landbruget, kommunerne og andre med interesse i det åbne land står overfor nu og i fremtiden. Indspillet kan betragtes som et indlæg i debatten hos både myndigheder, embedsmænd, planlæggere, rådgivere og landmænd, og har til formål netop at sætte fokus på, hvordan vi kan udfordre både lovgivningsmæssige barrierer for tværfaglige og/eller lokale løsninger samt sektororienteret og centraliseret planlægning.

Derfor er dette indlæg bygget op omkring eksempler. Eksempler, der beskriver temaer indenfor planlægning på bedriftsniveau, og som nuancerer de potentialer og barrierer, der findes på forskellige skalaniveauer i planlægningen – lige fra udvidelse af det enkelte bygningsanlæg og barmarksprojekter til større områdeplaner med fokus på natur, miljø, landskab, klima, rekreation, infrastruktur mv.

Eksempler, anbefalinger og forslag skal ses som del af det samlede indspil fra "Landbruget i Landskabet".

Yderligere materiale kan findes på:
www.landbrugetilandskabet.dk

§ Lovgivning

” Eksempel

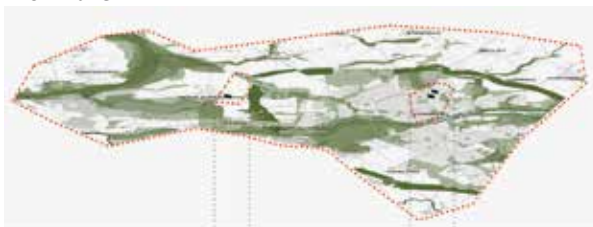
? Forslag

Eksemplerne perspektiveres i forhold til muligheder, nuværende tendenser og med forslag til, hvordan barrierer og problemstillinger kan overkommes og/eller udfordres.

KOMMUNENIVEAU

Områder, landskaber, oplande, generelt, temaer

Kommune

Planlægningen på henholdsvis kommune og bedriftsniveau påvirker gensidigt hinanden.

Bedrifter

BEDRIFTSNIVEAU

Marker, drift, afgrøder, matrikler, udvikling

Landmandens planlægning

Intern del:

- Produktion
- Indkøb
- Salg

Ekstern del:

- Rammer
- Lokalsamfundet

Planniveauer og aktører

Det er i dag kommunerne, der har ansvaret for planlægningen af det åbne land og derigennem sikre en afvejet og prioriteret forvaltning. Erfaringer fra kommuneplanlægningen viser, at der er et stort spring fra planlægning på kommuneplanniveau og ned til en planlægning og forvaltning på bedriftsniveau. Der er et behov for at få bragt den lokale viden i spil og i højere grad søge en helhedsorienteret planlægning, som trækker på de stedbundne ressourcer, og som lokalområdet og den enkelte landmand har ejerskab til.

For at konkretisere de muligheder og barrierer, der findes på bedriftsniveau, introduceres udviklingsplanen. Udviklingsplanen er en plan, som i samspillet mellem landmand, interessenter og kommune skal skabe nogle holdbare og rumlige rammer for udviklingen af bedriften og lokalområdet, som holder et godt stykke ud i fremtiden. Planen henvender sig således til den enkelte landmand, men også til interessenter i området og kommunen.

Udviklingsplanen er et nyt redskab, der ikke har baggrund i en ansøgning eller et ophæng via et lovsæt, som f.eks. en miljøgodkendelse, en byggetilladelse eller en lokalplan. Med udviklingsplanen anlægges et langsigtet perspektiv, der gennem en tidlig dialog mellem kommune, landmand og interessenter afdækker muligheder og udfordringer, som i fællesskab prioriteres.

Planer på henholdsvis kommune- og bedriftsniveau er indbyrdes afhængige, idet planerne gensidigt påvirker hinanden. De beslutninger og valg, som træffes i kommuneplanlægningen, har betydning for forvaltningen på bedriftsniveau, ligesom den planlægning og forvaltning, der finder sted på bedriften og i lokalområdet, har betydning for, hvorvidt kommuneplanen udmøntes i konkrete tiltag. Denne sammenhæng mellem planerne er derfor vigtig at

holde sig for øje, når man planlægger på de forskellige niveauer. Ved at involvere interessenter og have kontinuerlig dialog mellem beslutningstagere, embedsfolk og borgere kan man understøtte sammenhængen i planlægningen – dels i kraft af viden om lokale initiativer, indsatser og udfordringer og dels i kraft af formidling af visionerne bag kommuneplanlægningen til de lokale interessenter.

Projektets tre udviklingsspor

"Landbruget i Landskabet" har haft som mål at skabe og udvikle en ny helhedsorienteret praksis i planlægningen og forvaltningen af det åbne land. Der er i projektet arbejdet med tre udviklingsspor:

Konkret planredskab på bedriftsniveau - en udviklingsplan

I dag planlægger kommune og landmand på forskellige skalaniveauer og hver for sig - landmanden for sin bedrift og med fokus på produktionen, kommunen med udgangspunkt i en række generelle temaer. Der er ikke tradition for, at disse parter samarbejder om udviklingen af den enkelte bedrift i samspil med andre interesser i det åbne land.

Udviklingsplanen opererer på det lokale bedriftsniveau, og tager afsæt i bedriftens fremtidige udvikling. Udviklingsplanen udarbejdes i fællesskab og udgør et fælles referencepunkt for kommune og landmand. Planen skal styrke samarbejdet og det fælles vidgrundlag med det formål at kvalificere den planlægning, som foregår på både bedrifts- og kommuneniveau.

I projektet er der udarbejdet udviklingsplaner for de seks deltagende bedrifter.

Holdbare rammer og monitoringsværktøjer

Forvaltningen af det åbne land er i dag i en sådan grad centralt styret, at det i kombination med mangel på lokale data ofte forhindrer hensigtsmæssige, lokale løsninger.

I projektet har der været afprøvet en række forskellige monitoringsredskaber, der kan gøre miljø- og naturregulering mere lokal, forudsige effekten af planlægningstiltag samt til efterfølgende monitoring af de valgte indsatser, for at sikre, at de fastsatte mål opfyldes.

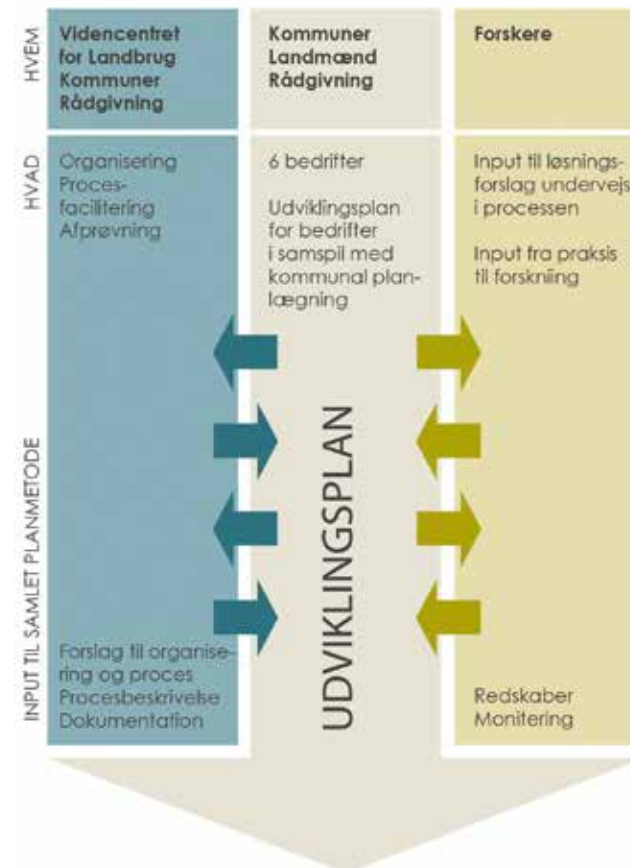
Desuden er der indsamlet viden om, hvilke barrierer i den nuværende lovgivning og praksis, der hindrer en mere fleksibel og helhedsorienteret planlægning og forvaltning.

Afprøvede og bredt accepterede monitoringsværktøjer kan fremme målrettede løsninger med udgangspunkt i lokale behov og forudsætninger, hvis der er mulighed for at differentiere fra de statslige målsætninger.

Organisering og proces for det fremtidige samspil mellem kommune, landmand og landbrugsrådgivning

Der er i projektet arbejdet med at udvikle samarbejdet mellem landmænd, landbrugsrådgivning og kommune. Erfaringerne har vist, at et øget og kontinuerligt samarbejde fører til forståelse for hinandens udfordringer, tillid og gensidig villighed til at indgå kompromiser.

En ændret praksis mod at arbejde mere på tværs internt i organisationerne hos både kommune og landbrugsrådgivning kan sikre den nødvendige sammenhængskraft.

Ny planmetode

For 6 bedrifter udarbejdes der udviklingsplaner med fokus på størst mulig sammenhæng med den kommunale planlægning. Projektforløbet støttes med praktisk organisering, procesfacilitering, koordinering og fremdrift. Erfaringer fra processen koblet med de nyudviklede redskaber til monitoring indgår i udviklingen af en ny metode for planlægning i det åbne land og dermed et nyt forvaltningsredskab.

Udviklingsplan som redskab

Afsættet for en udviklingsplan har været at samle den lokale viden, som landmanden ligger inde med for sin bedrift samtidig med, at de mere overordnede visioner på kommune- og områdeniveau bliver fremhævet og italesat.

I projektet har planen været det medie, hvor det har været muligt at eksperimentere og afprøve forskellige idéer/scenarier for nye tiltag og former for aftaler mellem kommune, landmand og interessenter.

Hvad kan en udviklingsplan bruges til?

- For landmanden giver det en højere grad af sikkerhed for investeringer i bedriften, fordi han/hun får kendskab til og forståelse for lokale forudsætninger og kommunens visioner og planer og derfor kan navigere derefter
- For kommunen kan den øgede indsigt i landmandens planer medvirke til en bedre forståelse af det åbne lands aktører, et bedre redskab til minimering af interessekonflikter samt kvalificering af den del af planlægningen, hvor landbruget spiller en rolle
- For lokalsamfundet giver udviklingsplanen et indblik i landmandens udviklingsperspektiver og kommunens visioner for lokalområdet, ligesom lokalsamfundet også har mulighed for at komme med indspil til, hvordan de ønsker, området skal udvikle sig
- Udviklingsplanen kan medvirke til i højere grad at koordinere og søge synergi mellem indsatserne på flere områder som produktion, landskab, natur, miljø, rekreative aktiviteter og turisme.

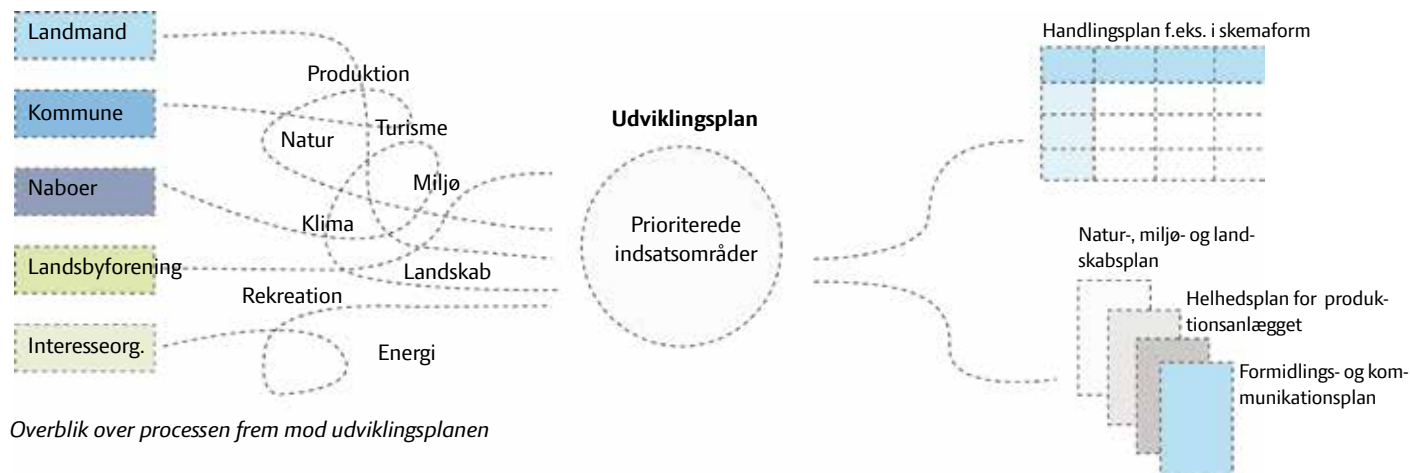
Udviklingsplanens indhold

Processen omkring udviklingsplanen omfatter følgende væsentlige trin undervejs:

- en screening af lokalområdet, herunder bidrag til udviklingsidéer og -potentialer fra både landmand, interessenter og kommune
- en prioritering af idéer, visioner og potentialer til konkrete indsatsområder
- en handlingsplan for de prioriterede indsatser
- samt bilag

? Landmandens nye rolle

Rammevilkårene ændrer sig løbende, og der stilles stadig større krav til landmanden, når det gælder tilpasning til lovgivning, strukturudvikling og de samfundsmæssige forventninger. Det betyder, at man som landmand skal forholde sig til meget andet end det at drive landbrug og samtidig agere i en ny rolle som arealforvalter, der kan bidrage positivt til den lokale udvikling. Det kræver, at man som landmand er villig til at påtage sig et ansvar og tænke strategisk over relationerne til omverdenen, at man integrerer de eksterne relationer i sin virksomheds overordnede strategi, og at man er villig til at bruge tid og kræfter på sagen.

Visioner, ønsker og forudsætninger

Landmandens visioner og ønsker samt lokale forudsætninger og indspil er afsættet for processen frem mod udviklingsplanen. Dette udgangspunkt er vigtigt, fordi det giver en forståelse for, hvilken bedrift, hvilket område og hvilke aktører, der er tale om. Med den viden kan både landmand og kommune, men også de lokale interessenter, danne sig et overblik over de muligheder og udfordringer, som findes netop for denne bedrift og dermed lettere adressere dem i planlægningen.

Visionerne og ønskerne kan f.eks. signalere den retning og det omfang/størrelse/udbredelse, som bedriften ønsker at opnå i fremtiden, ligesom det kan give en pejling af, hvad kommunen ønsker at arbejde for i deres planlægning for området.

Prioritering er nødvendig

Når bedriften og lokalområdet er blevet screenet, står man med en lang række idéer, muligheder og udfordringer, som man ønsker løst i forhold til den fremtidige udvikling.

For at fokusere ressourcerne er det vigtigt at vælge de indsatsområder, hvor det giver mening at arbejde videre. Det kan f.eks. være der, hvor der er store udfordringer eller barrierer, eller hvor der er potentiale for rigtige gode løsninger.

Det er en kompleks opgave, hvor idéer og visioner indenfor ét tema nogle gange strider direkte mod målene for et andet. Der er således behov for at vurdere muligheder og udfordringer helhedsorienteret samt villighed til at indgå kompromisser.

Aftaler - afsættet for implementering

De udvalgte indsatsområder realiseres gennem handlingsplaner og aftaler.

Målet med en handlingsplan og konkrete aftaler er:

- at indsatsområderne gøres håndgribelige ved at skitseres delindsatser samt mulige redskaber til at opnå konkrete løsninger
- at de valgte løsninger baseres på de lokale forudsætninger og ressourcer, så den bedst mulige og mest fornuftige løsning kan opnås
- at aftalerne skal kunne være gensidigt forpligtende for landmand og kommune, evt. andre interessenter – dvs. at både landmand og kommune skal bidrage til indsatsen

"Det har været rigtig spændende at have en dialog med mennesker udenfor bedriften. At få tanker og ideer fra dem har flyttet meget i vores hoveder. Desuden har kommunen fået fuld indsigt i vores bedrift og fremtidsplaner, og det har gjort, at deres tillid til mig og min tillid til dem er blevet meget større"

Bedriftsejer , Jens Peter Lunden, Asdal Hovedgård

Eksempler og gode idéer

I det følgende vises en række eksempler på nogle af de løsningsforslag, initiativer og barrierer, der er kortlagt i projektet. Nogle af eksemplerne er taget fra de udviklingsplaner, de deltagende landmænd har fået udarbejdet, andre er udarbejdet med henblik på at illustrere de perspektiver og udfordringer, der er kortlagt via projektet.

De temaer, der beskrives, har fokus på at illustrere, hvordan man med en lokal og tværfaglig tilgang kan finde fornuftige og langtidsholdbare løsninger. For at nå dertil vil det ofte være nødvendig at lave en lokal afvejning og prioritering, der i mange tilfælde ikke ville kunne lade sig gøre indenfor den praksis og de rammer og den lovgivning, der gælder i dag. Barrierene beskrives under de enkelte eksempler, hvor der er også er forslag til, hvordan man i højere grad kan nedbryde barrierene og hvilke værktøjer, der ville kunne understøtte løsningsforslagene.

Asdal Hovedgård - en integreret del af lokalsamfundet

Landbruget og de enkelte landbrugsbedrifter kan i samspil med lokalområdet bidrage til den lokale udvikling.

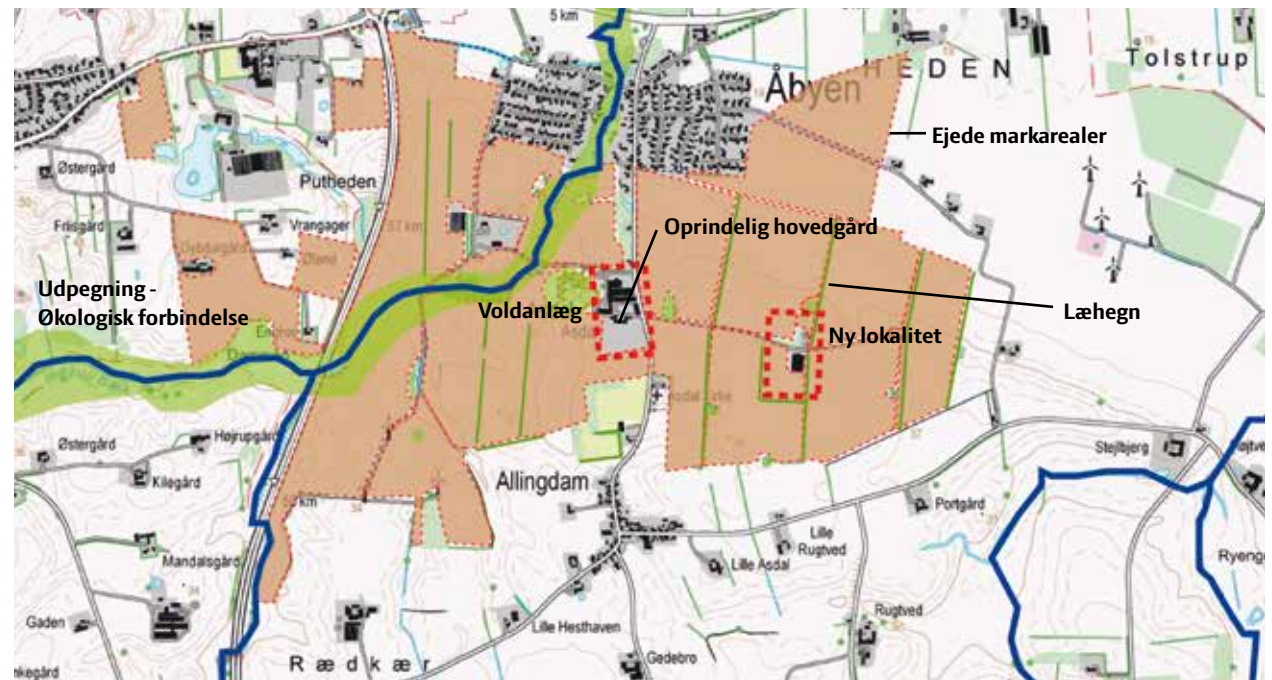
I udviklingsplanen for Asdal Hovedgård illustreres en række udviklingsmuligheder for bedriften, som er fundet i samspil med lokalområdet og i overensstemmelse med de involverede aktører.

Udflytning af produktionen

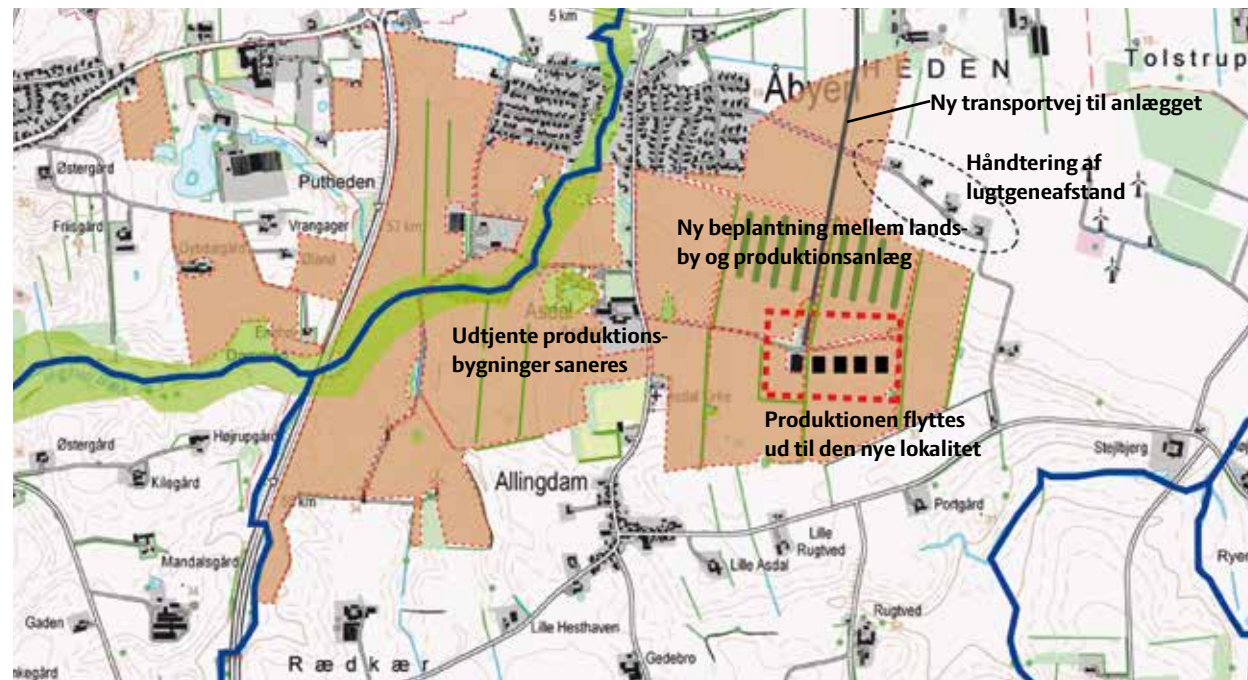
På Asdal Hovedgård er der i dag svineproduktion. Hovedgården, som ligger bynært, er en del af en vigtig kulturhistorie beliggende op ad et voldsted, som stammer tilbage fra middelalderen.

Derfor flyttede bedriftsejeren en del af produktionen til en ny lokalitet ca. 600 m fra hovedgården i 2005 med planer om på sigt at flytte hele produktionen og dermed fjerne produktionsbygningerne ved den gamle hovedgård.

Ejeren bygger et nyt staldanlæg og forbereder en kommende udvidelse ved at plante en række læhegn, som kan vokse til, inden den evt. næste staldbygning skal opføres. Den nyopførte stald og evt. en kommende stald søges således tilpasset landskabeligt omgivelserne.

Fremtidsscenario for bedriftens udvikling i samspil med lokalsamfundet

Scenariet ovenfor viser en plan som den kunne se ud med afsæt i de muligheder og udfordringer, som ejer, lokalområde og kommune har kortlagt i fællesskab.

Der var stor velvillighed blandt lokalområdets beboere til at lade landmanden opføre stald nummer to og tre, hvis blot han vil plante et skovstykke, som kunne fungere som rekreativt areal og visuel adskillelse mellem boligområde og det nye produktionsanlæg.

Desuden var emner som nye transportveje, naturpleje og beplantningsstrukturer en del af de fælles løsningsforslag, som blevet drøftet i forbindelse med tilblivelsen af udvik-

lingsplanen. Flere af forslagene indgår i de aftaler mellem landmand og kommune, som udviklingsplanen skitserer.

Dette scenarie vil i dag ikke kunne gennemføres. Den nuværende lovgivning sætter en begrænsning på en udvidelse af det animalske dyrehold på både Asdal Hovedgård og det nye staldanlæg 600 m fra gården. Det er en følge af Asdal Hovedgårds og deraf de nuværende produktionsanlægs historiske placering i forhold til de nærliggende landsbyer og beboelser. En væsentlig udfordring i denne sammenhæng er lugtgenæafstand.

§ Helhedsorienteret planlægning

Lovgivningsmæssige barrierer for holistisk planlægning
Både kommuner og landmænd har begrænsede handlemuligheder, når det gælder planlægning i det åbne land. Miljø- og naturreguleringen er så centralt fastlagt, at der reelt ikke er noget råderum for alternative løsninger og helhedsvurdering/helhedstækning.

Resultatet er ofte, at de planløsninger, der er mulige, hverken er optimale for landmanden, naturen, miljøet, naboer eller andre interessenter. Hvorimod det med mere fleksible rammer (som udviklingsplanen illustrerer) for kommunal og lokal planlægning ville kunne lade sig gøre at finde løsninger, der kom alle parter til gode.

Helhedsvurdering og lokal prioritering

Det vil være ønskeligt, hvis kommunen i højere grad må foretage en helhedsvurdering og en afvejning af landmandens, borgernes og kommunens ønsker i samspil med nationale mål på forskellige områder. For at kunne udføre en sådan helhedsvurdering og lokal prioritering må det indebære, at der må slækkes på nogle krav/mål, så andre gode mål eller ønsker kan realiseres.

Kan man f.eks. forestille sig, at en landmand får lov til at gøde optimalt mod at lade nogle arealer indgå i et fælles indsatsområde f.eks. et minivådområde? Eller at landmanden får lov til at nedlægge et §3-område mod, at han til gengæld bidrager med arealer til Naturplan Danmark? Eller at han indgår i en aftale om at levere biogas til landsbyen mod at få lov til at overskride den beregnede lugtgenæafstand?

Denne type aftaler eller handler kan ikke lade sig gøre i dag. Miljølovgivningen, naturbeskyttelseslovgivningen, planloven m.v. er hver for sig så stive, at mulighederne for den slags helhedsvurdering og alternative løsninger er udelukket.

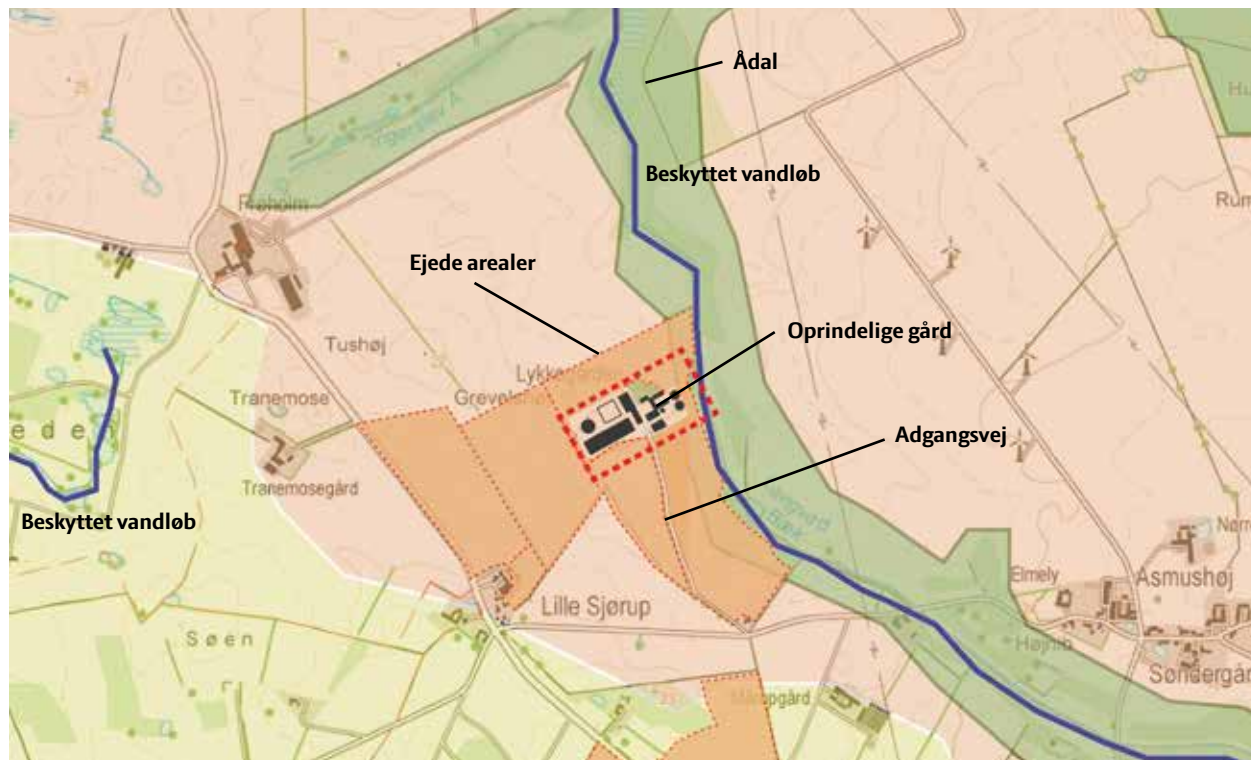
Lykkegården - plan for udvidelse af bygningsanlægget

Produktionsbygninger til store husdyrbrug er et tema, der har været fokus på i de seneste år. Dels fordi nogle af anlæggene bliver så store at, det kan have konsekvenser for landskab, natur, transport osv. Dels fordi der er tale om store investeringer, hvor en god placering og en fremtidig sikring af udviklingsmuligheder kan have stor betydning. Diskussionen om den overordnede lokalisering løftes ikke her, men der gives bud på, hvordan udviklingsplanen kan danne afsæt for en konkret plan for anlægget, der forholder sig til både anlæggets udbygning og relevante temaer i nærområdet. Her illustreret ved et eksempel på en af de deltagende bedrifter.

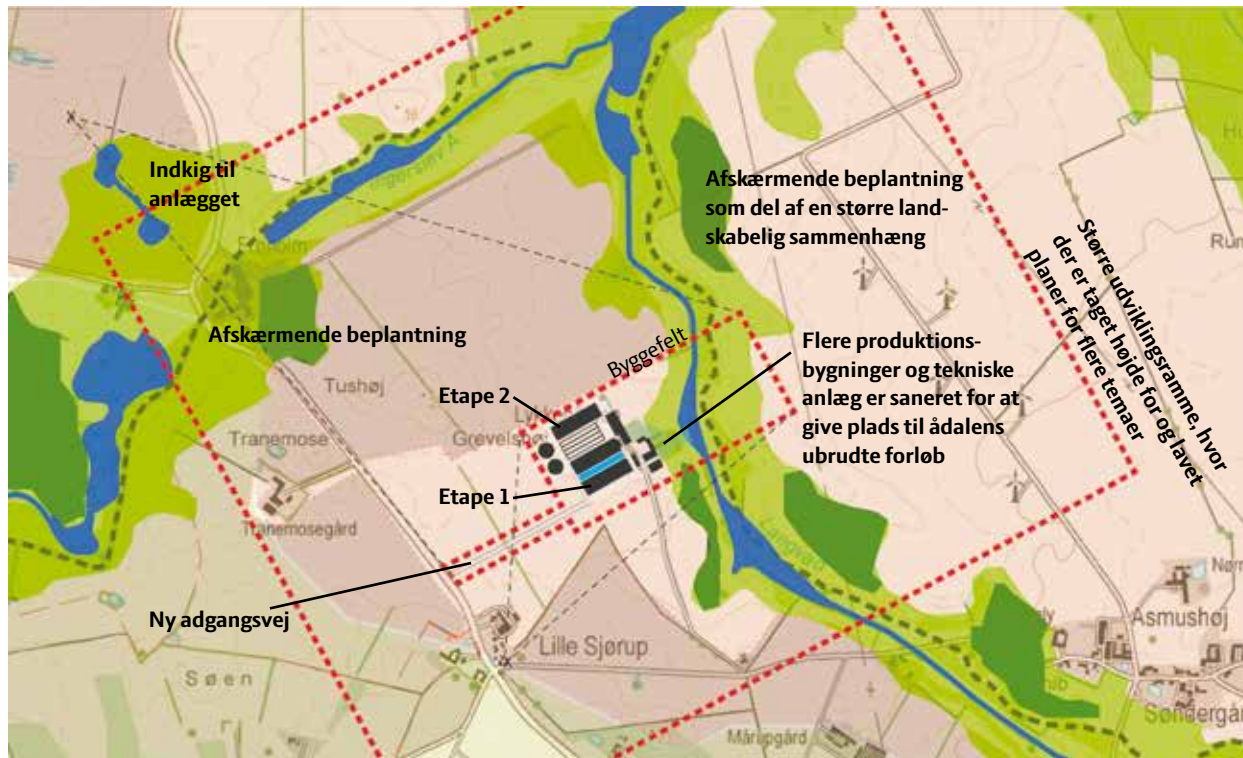
Første del af processen er, i et samarbejde mellem landmanden og kommunen, at finde frem til et egnet sted, der både kan rumme ejerens planer – også på længere sigt – og som samtidig kan imødekomme de krav, samfundet stiller.

Udviklingsplanen for bedriften har vist, at der er gode muligheder for at udvide staldanlægget på det sted, hvor hovedproduktionen foregår i dag. Med dette som udgangspunkt er der lavet en plan for, hvordan anlægget kunne udvikle sig, og hvordan dette kan gøres med afsæt i et øget samspil med mulighederne i nærområdet.

Planen bør sikre, at der er taget højde for de væsentligste temaer såsom landskab, natur og infrastruktur, men samtidig give rum til at planlægge for flere etaper af anlæggets udvidelse.

Fremtidsscenarie for udvikling af bygningsanlæg ved Lykkegården

Et scenarie, der tager højde for både bygningsanlæg og de nære omgivelser, kræver at anlægget ses i en større skala-mæssig sammenhæng, og at der er mulighed for at tænke langsigtet. Her kan det ikke nytte noget, at vi kun kigger på byggefeltet. Måske skal en afskærmende beplantning ligge et stykke væk for at have den rigtige effekt eller kunne indgå i en større sammenhæng. Der skal være styr på, hvordan den nære natur kan udvikle sig, og hvordan bedriften kan understøtte dette, uden at det efterfølgende giver problemer, når anlægget skal udvides.

Derfor har det i projektet været diskuteret, om man kunne arbejde med en ny form for rammegodkendelse for anlægget og de nære omgivelser, der giver en gensidig sikkerhed (for både kommune og landmand) for, at de rammer, der er aftalt, også holder i en hensigtsmæssigt tidsperiode fremover.

Det ville give mulighed for, at bedriften kan udvikle og udbygge anlægget indenfor en aftalt og fastsat ramme samtidig med muligheden for at bidrage til at udvikle

? Ny type lokal plan/rammeplan

Lokale planer for produktionsanlæg i det åbne land

Der er behov for at få undersøgt muligheden for at udvikle et plandokument, der kan modsvare en lokalplan, men målrettet det åbne land. En lokal plan med et juridisk ophæng, som kan give bedriftsejeren en investeringsikkerhed og mulighed for at planlægge for bedriften/området over en længere årrække.

I overvejelserne om en lokal plan i det åbne land bør der være fokus på emner som:

- Planens fysiske afgrænsning – mulighed for et større udsnit end blot byggefeltet så der kan indgå aftaler om f.eks. landskabstilpasning eller naturperspektiver
- Planens etaper – mulighed for udbygning
- Planens tidshorisont – hvor lang tid skal den være gældende?
- Handlefrihed- og muligheder indenfor lokalplanens ramme
- ...

For samfundet vil en ny type lokal plan kunne betyde:

- Øget mulighed for og fokus på landskabelig tilpasning
- Planen kan indgå i en overordnet strategi for lokalområdet – varetagelse og afvejning af lokale interesser
- ...

nærområdet.

I det konkrete tilfælde, som i mange andre, vil det bl.a. betyde, at naturen i nærområdet udvikler sig i sameksistens med bedriftens udvikling. At det på forhånd er aftalt, hvor og under hvilke betingelser naturen kan udvikle sig, så landmanden med en indsats her ikke risikerer, at bremse for en senere planlagt udvidelse. I det konkrete tilfælde ville det være muligt, at arealer mellem anlægget og åen kunne forbedres og indgå i et sammenhængende ådalsforløb.

Områdeniveau - en bedrift er del af et større område

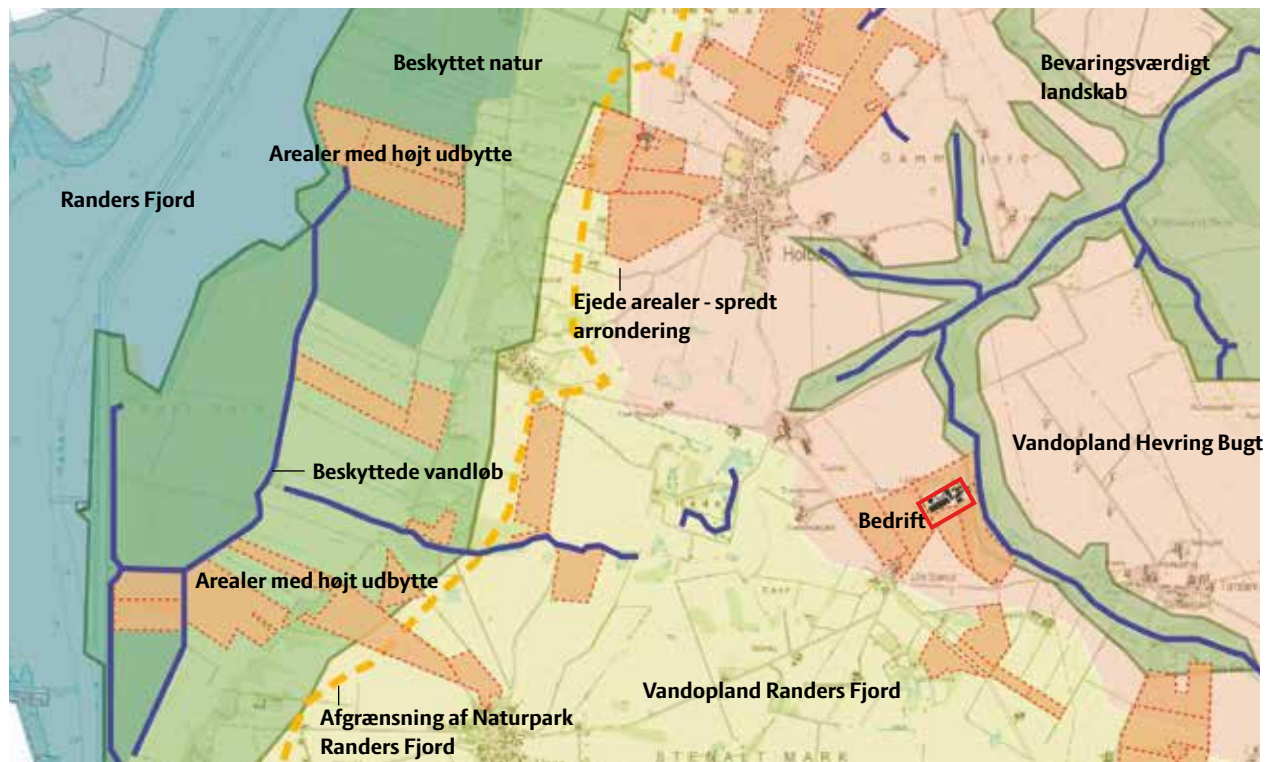
Erfaringer fra projektet viser, at de gode og holdbare løsninger ofte nødvendiggør, at man arbejder på flere skalaniveauer samtidigt - i denne sammenhæng både på bedrifts-, område- og kommuneplanniveau. I mange tilfælde kan man med fordel arbejde med områdeniveauet som den skala, der kan binde de enkelte niveauer sammen. De relevante indsatser kan efterfølgende indarbejdes i planerne for hhv. bedriften og kommunen.

I den større skala, som områdeniveauet udgør, vil det være muligt at bringe flere perspektiver og indsatser i spil. Her findes løsninger, der imødekommer de målsætninger og indsatser, kommunen arbejder med, samtidig med at det bliver muligt at involvere, skabe ejerskab og efterfølgende implementere konkrete tiltag - og her kan bedriften spille en rolle.

En større bedrift dækker typisk store arealer og kan afhængigt af arronderingsforholdene have arealer i flere forskellige områder, hvor flere interesser kan være på spil. Derfor vil der ofte også være grundlag for, at bedriften kan involveres i forskellige projekter, der igangsættes på f.eks. kommunens initiativ – det kunne være afgrænsning eller naturgenopretning.

Denne type projekt tager dog ofte udgangspunkt i et geografisk afgrænset område, der kun dækker en lille del af bedriftens arealer. Men en ændret anvendelse eller vilkårsændring ét sted kan få indflydelse på resten af bedriften – både positivt og negativt. Det er derfor vigtigt, at man ser på sammenhænge på hele bedriften, hvis der skal sikres løsninger, der er til gavn for alle parter. Det kan give den enkelte bedrift mulighed for at bidrage i en større sammenhæng og samtidig få forbedret bedriftens udviklingsmuligheder.

Et eksempel er de lavtliggende arealer ved Randers Fjord.

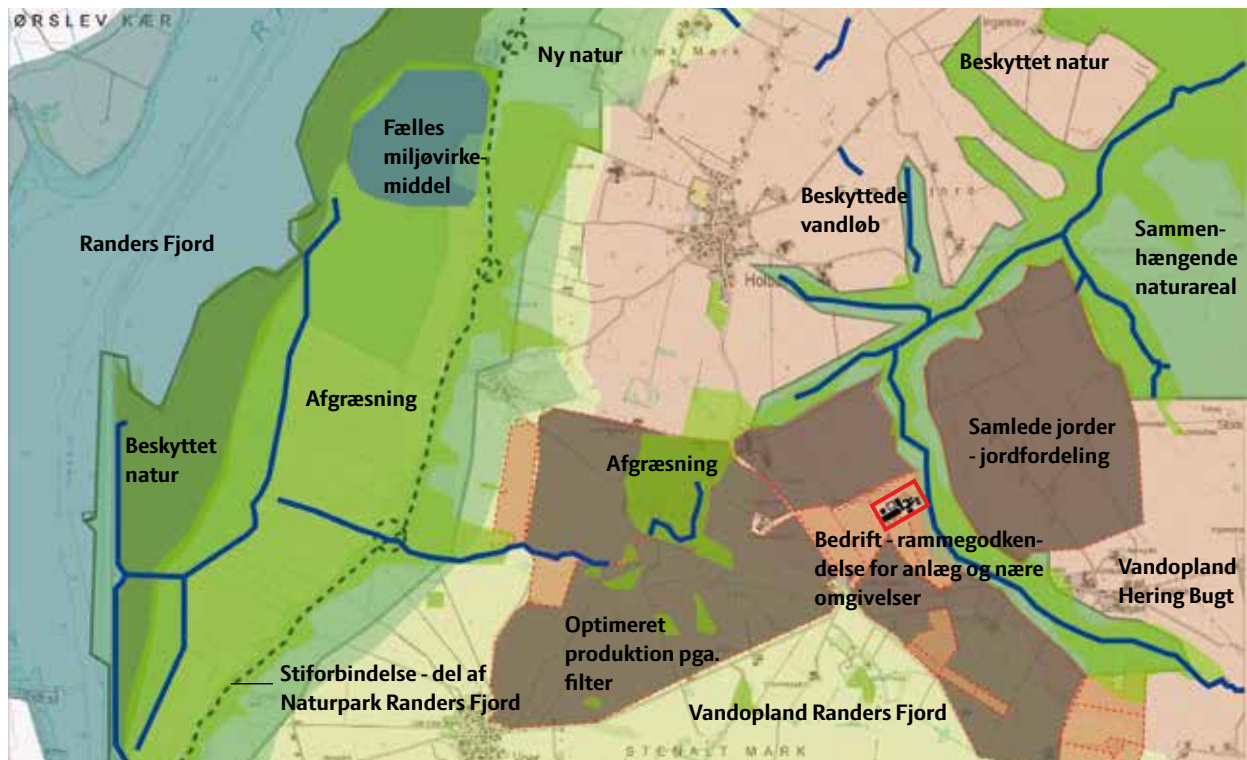
Her er der potentiale for at lave indsatser, der både rummer klima, natur og rekreation. Men det er også her, bedriften har de højeste udbytter på sine arealer. Derfor vil reaktionen som oftest være, at arealerne ikke kan bringes i spil. Hvis der ikke findes en løsning, der sikrer, at bedriften står lige så godt eller bedre efter projektets gennemførelse, kan det være svært at få den nødvendige involvering og opbakning.

Der er en række potentialer for at løfte flere indsatser i området:

- Klimasikring af de inddæmmede arealer
- Fælles virkemiddel - Fosforudledning
- Sammenhæng til Naturpark Randers Fjord
- Rekreative formål – herunder stiforbindelser
- Forbedring af arronderingsforhold
- Minimering af tung transport

Hvordan kan et scenarie, som rummer alle disse temaer og samtidig understøtter landbrugsproduktionen tage sig ud?

Fremtidsscenarie for Lykkegårdens udvikling i lokalområdet

Her er illustreret et muligt scenarie for en områdeplan. Hvis planen for området gennemføres, har man opnået en række gevinster og løsninger, der vil give en mere robust struktur, der sikrer grundlaget for en god udvikling i mange år fremover.

? Områdeplanlægning

En områdeplan kommer ikke af sig selv – der skal samarbejdes, findes fælles mål og løsninger og indgås kompromisser. Det tager tid.

Skal planen gennemføres, skal der en række værktøjer på banen og søges nye løsninger, der understøtter, at den ønskede udvikling og de gode intentioner også implementeres.

Det kan være jordfordeling, en bedre og mere fokuseret indsats for natur (nogle arealer nedprioriteres for at give mulighed for, at andre arealer kan få mere plads og bedre rammer - "naturfordeling"). Måske skal der være mulighed for at tilføre mere kvælstof på de højereliggende arealer for at kompensere for udbyttetabet på strandene. Det vil måske kræve et fælles virkemiddel, der kan sikre, at der ikke sker en utilsigtet udledning til fjorden.

Der skal altså bringes mange emner i spil for at få det til at gå op i en højere enhed. Noget vil kunne lade sig gøre under den regulering og forvaltning, vi har i dag. Andet vil kræve en ændret tilgang (og et nyt mindset) hos de relevante aktører og lovgivningsmæssige og måske også økonomiske rammer, der i højere grad understøtter den holistiske tilgang.

Lokale data som grundlag for en lokal forvaltning

Som led i projektet har forskere og eksperter undersøgt miljø-, natur-, landskabs- og strukturelle forhold på nogle af bedrifterne. Udgangspunktet har været at indsamle og undersøge lokale data som grundlag for en lokal forvaltning og regulering.

Forskerne skulle således også give bud på, hvordan man sikrer, at målsætning og kvalitet nås ved en lokal beslutningskompetence.

En øget lokal regulering kræver fortsat udvikling af relevante metoder, flere målinger og observationer og mere samarbejde mellem myndigheder, landmænd og rådgivere, end der er nået at gennemføre i projektet, men erfaringerne viser, at der er gode løsninger at hente. I det følgende beskrives nogle af resultaterne.

Natur

Med et detaljeret og lokalt vidensgrundlag omkring naturværdierne på bedriftsniveau kan man kvalificere den lokale naturplanlægning i det åbne land.

Forskere ved Institut for Bioscience, Kalø under Aarhus Universitet har i projektet afprøvet det nyudviklede, landsdækkende HNV-kort (High Nature Value kort) som input til planlægning af naturindsatsen på bedriftsniveau. Forskerne har gennemført en registrering af natur og især flora på udvalgte bedrifter i både Nordjylland og på Norddjurs. HNV-kortlægningen og feltregistreringerne supplerer hinanden og giver – for en forholdsvis overkommelig indsats – en god oversigt over naturværdierne på en bedrift. På den måde kan naturværdierne og biodiversiteten indgå som faktorer i planlægningen og pege på særligt sårbare områder eller på steder, hvor der måske kan være potentiale for at etablere eller udvide rammerne for at naturen kan udvikle sig positivt, eller hvor indsats på bedriften kan indgå i en større sammenhæng.

Mulighederne i HNV-kortlægningen

Detaljerede og pålidelige lokale HNV-kort vil blandt andet kunne bruges ved eventuelle overvejelser om at nedlægge beskyttede naturområder mod at opprioritere §3-områder andetsteds.

Naturbeskyttelsesloven sætter på nuværende tidspunkt grænser for, hvad man kan og må inden for den beskyttede natur. Der er ikke tvivl om, at man i nogle tilfælde vil kunne skabe rammerne for "god" natur andre steder på en bedrift, end hvor den er udpeget. Men inden for de nuværende rammer og med den gældende praksis, er det i dag meget svært, at nedprioritere eller nedlægge udpeget §3 natur.

På den anden side vil en lempelse også kunne medføre, at det bliver for let at "flytte" natur, og man derfor glemmer at tage højde for, at natur næsten altid har været lang tid om at udvikle sig. Det er derfor vigtigt at lave grundige

undersøgelser og foretage en vurdering af konsekvenser og omkostninger for naturen.

Fra landbrugets side kan der være et ønske om at flytte naturen fra et sted til et andet, hvor de rette betingelser for udvikling af natur er til stede, samtidig med at det er muligt at få en mere hensigtsmæssig planlægning for bedriften.

Ud fra et natursynspunkt kan det i nogle tilfælde også være en god idé, da nuværende §3 ikke altid er i god stand. F.eks. er nogle af disse områder negativt påvirket af næringsstoffer, eller de kan ligge meget fragmenteret og isoleret i landskabet.

Man kan således konkludere, at det landsdækkende HNV-korts datagrundlag langt fra er perfekt, men at data indsamlet på bedriftsniveau kan bruges til fremtidige forbedringer planlægningen af naturindsatsen.

Overgangen mellem den nåletræsbeplantede litorina-skrænt og dyrkningsfladen på det marine forland

Miljø

Det er muligt og giver god mening at tilpasse miljøregulering til lokale forhold - helt ned på bedrifts- og markniveau. I projektet har forskere fra Institut for Bioscience, Silkeborg, under Aarhus Universitet haft til formål at sammenligne landsdækkende modelviden med lokale data på bedriftsniveau hvad angår både kvælstofbalancer og fosfortab fra marker. Forskerne har således indsamlet landmændenes egne lokale data om markernes drænforskel og fosfortal, samt udtaget vandprøver fra dræn og målt drænvandsafstrømningen på bedrifternes marker, og sammenholdt de lokale data med de nationale data.

Differentierede randzoner med afsæt i lokale data

På bedrifterne Vestergård og Asdal Hovedgård ved Hjørring blev fosfortabsproblematikken undersøgt. Formålet var at vurdere risikoen for fosfortab, specielt via erosion, og på dette grundlag vurdere virkemidler til reduktion af fosfortab med særligt fokus på udlægning af randzoner.

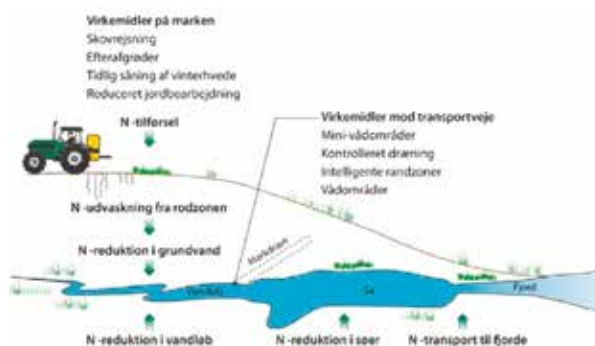
Randzoner som et virkemiddel mod erosion blev vurderet via fire scenarier: (1) 10 m randzoner langs alle vandløb, (2) 10 m randzoner langs vandløb, hvor der i forvejen var krav om 2 m randzoner, (3) randzoner med differentierede bredder, hvor bredden er bestemt af P-risikoklassen på den opstrømsliggende markblok, og hvor P-risiko er bestemt med nationale data, og (4) randzoner med differentierede bredder, hvor bredden er bestemt af P-risikoklassen på den opstrømsliggende mark, og hvor P-risiko er bestemt med lokale data. Ved alle scenarier blev arealet udtaget til randzoner beregnet.

Analysen viste, at det er vigtigt at inddrage lokale data til supplement og præcisering af de nationale korttemaer. Analysen viste desuden, at målrettet anvendelse af randzoner mod risikoarealer fremfor en generel udlægning af randzoner er en betydeligt mere omkostningseffektiv metode, idet et langt mindre areal skal udtages.

Kriterium	Randzoneareal
10 m randzoner over alt	5,0 ha
10 m randzoner, hvor i forvejen 2m efter gamle regler	4,0 ha
Differentierede randzoner, P-index, DK-niveau	6,0 ha
Differentierede randzoner, P-index, markniveau, lokale data	1,0 ha

Scenarie 4: Differentierede randzoner (markeret med rødt), baseret på lokale data

Kvælstofemission fra landbrugsjord og transport gennem vandområderne med eksempler på virkemidler, der kan reducere udledningen.

Nye virkemidler til kvælstofregulering

I forhold til kvælstof er der de sidste 25 år sket markante landvindinger i forhold til at få reduceret udledningerne til fjorde og kystvande.

Vandplan 1 og Vandplan 2 indeholder mål for reduktion af kvælstofudledningerne til sårbare fjorde og kystvande. For at nå disse mål skal der tages nye innovative virkemidler i brug samtidig med, at nuværende virkemidler som etablering af vådområder også anvendes.

De nye virkemidler, som er på vej, er eksempelvis minivådområder, konstruerede randzoner og kontrolleret dræning. Da de alle baseres på en eller anden rensning af drænvandet for kvælstof (og fosfor), kræver de en indgående lokal viden om dræningsforhold på markerne samt målinger af, hvor meget kvælstof og fosfor der tabes til vandmiljøet via drænvandet.

Lokalt samarbejde nødvendigt

De lokale data skal indsamles i et samarbejde med landmand og landbrugets rådgivningstjeneste ved, at der gennemføres målinger af koncentrationen af kvælstof, fosfor og vandafstrømningen i drænene.

Samarbejdet er nødvendigt, fordi virkemidlerne skal etableres med omhu og i et lokalt samarbejde, så der skabes ejerskab til virkemidler og åbenhed om alle beregninger. Der skal undgås hovsa-implementeringer, og i stedet skal reguleringen ske på et robust fagligt grundlag.

Det giver mening for landmanden

Forskernes konkrete resultater giver mening og er til at forstå for landmændene, som kan se perspektiver i en mere lokal regulering af miljøet. Dermed er der også villighed til at gøre en indsats.

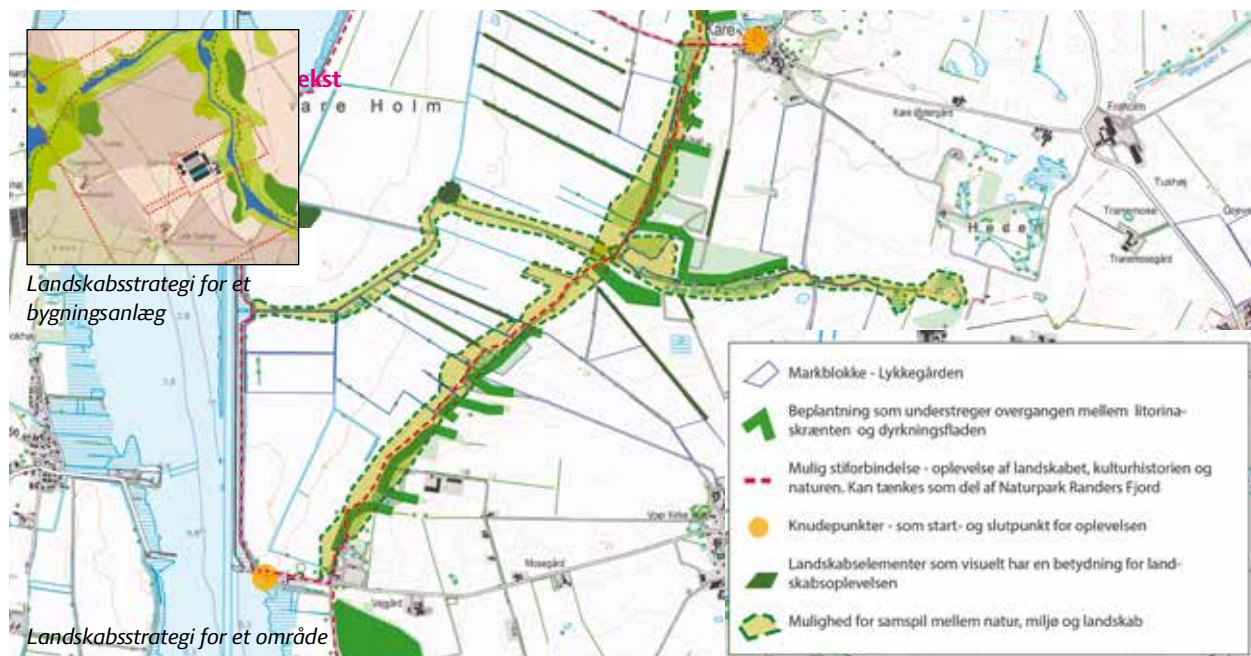
Landskab

Der er mange faktorer, der har indflydelse på udvikling og forandring af landskabet. Landbrugsstruktur og drift, naturpleje, klimaforandringer og etablering af anlæg i det åbne land forandrer til stadighed det danske landskab. Nogle landskaber kan godt rumme eller forstærkes af forandringer uden at oplevelsen af det værdifulde landskab ødelægges. Andre landskaber kan være sårbare overfor nye tiltag.

Der er mange, der påvirker landskabet. To af de væsentlige aktører er kommunen og landmanden. Kommunen har det overordnede ansvar for at varetage de landskabelige interesser. Landmanden har som arealforvalter stor indflydelse på de konkrete forandringer, der sker.

Men der er i dag ikke en koordineret indsats mellem de forskellige aktører, og de tilgår landskabet forskelligt. Kommunerne ser på emner som værdifulde landskaber, økologiske korridorer, kulturmiljøer, skovrejsningsområder og visuelle oplevelser. For landmanden kan landskab handle mere om funktion såsom afgrøder, afvanding, læhegn, remiser osv.

Set i forhold til den kommunale kortlægning af det åbne lands landskabskarakterer, synes der at være et stort spring mellem det overordnede landskabsbillede og de mere konkrete og målrettede ønsker om lokale landskabsændringer. Der er derfor behov for at få synliggjort de indsatser og virkemidler, der har betydning for oplevelsen af landskabet, og hvordan de forskellige aktører kan spille sammen og bidrage til at sikre de fælles værdier. Landskabelige hensyn bør også håndteres på det lokale og stedsspecifikke niveau, så det sikres, at landskabs- og bygningsæstetiske tiltag bliver en naturlig del af en bedrifts planlægning og forvaltning.

I projektet er der med udgangspunkt i to bedrifters fremtidige udviklingsplaner udarbejdet landskabsstrategier. Det har både været med afsæt i et større områdeperspektiv, men der er også set på, hvordan bygningsudvidelser med tilhørende funktioner, beplantningsstrukturer, terrænregulering, intern transport og sanering af udtjente produktionsbygninger kan integreres i en samlet plan.

Landskabelige udfordringer og idéer er blevet bragt i spil af interessenter fra lokalområdet, men også visioner fra kommunen er blevet debatteret og integreret i planen for den enkelte bedrift.

Erfaringerne har vist, at dialogen er en væsentlig faktor, når der skal findes frem til de rigtige løsninger, men at det forudsætter, at der er et godt grundlag at tage afsæt i. Her kan landskabskarakterkortlægningen eller andre lignende beskrivelser og målsætninger være et godt udgangspunkt. Dialogen mellem interessenterne i projektet har vist, at

landskabet betyder meget for mange mennesker og at der derfor i højere grad bør arbejdes med de lokale indsatser. Her spiller landmanden en væsentlig rolle. Med den rigtige tilgang og de rigtige værktøjer er det muligt at gøre sig umage alle steder. Med rettidig omhu og ved at inddrage interessenterne tidligt i planlægningen kan man opnå løsninger, som både kan skabe merværdi for bedriften og imødekomme både lokalsamfundets ønsker og kommunens visioner, også for andre indsatser som natur, vejstrukturer, og miljøhensyn.

Strukturudvikling, infrastruktur og transport

Lokale data om ejendoms- og transportsstrukturer til gavn for både landbrug og kommune

Både landmænd og kommuner kan drage fordel af at benytte lokale data vedrørende ejendomsstrukturer, arrondering og vejstrukturer. Kommunen i deres strategiske overvejelser for udvikling for dele af kommunen og det enkelte område. Landmanden i sine strategiske overvejelser om bedriftens udvikling fremadrettet.

Forskere fra Institut for Samfundsudvikling og Planlægning ved Aalborg Universitet har foretaget analyser af ejendoms-, transportsstrukturer og arrondering med det formål at undersøge den enkelte bedrifts udviklingsretninger med henblik på jordkøb og hensigtsmæssig bygningslokalisering.

Landbrugets strukturudvikling er dynamisk og har siden 1960'erne gennemgået store forandringer. Udviklingen har betydet færre, større og mere specialiserede landbrugsbedrifter. Bedrifter som også har købt jord op, hvor det har været muligt. Derfor er det i dag ikke usædvanligt, at en større landbrugsbedrift har marker 10 – 15 eller måske 20 forskellige steder, ofte med mange km imellem.

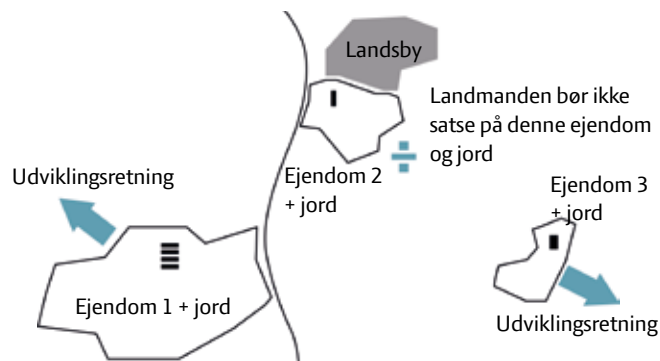
En genskabelse af en mere sammenhængende arrondering, hvor den enkelte bedrifts arealer samles i færre og større lodder, vil give store fordele, såvel for den enkelte landmand som for lokalsamfundet og for kommunen. For den enkelte bedrift vil en bedre arrondering give mindre kørsel med gylle, gødning, mejetærsker osv., og for lokalsamfundet og kommunen vil det være en lettelse at slippe af med en del af den tunge trafik.

Potentiale for jorddeling

Ved at samle arealerne og forbedre markstrukturen kan der åbnes for mulighed for, at f.eks. tiloversblevne arealer kan overgå til andre formål end landbrug. F.eks. rekreative formål, byudvikling eller etablering af sammenhængende naturarealer. Heri ligger også potentialet for at kombinere flere indsatser og dermed opnå en balanceret arealanvendelse. Et redskab til at skabe en bedre arrondering og plads til flere funktioner kan være jordfordeling.

En jordfordeling kan have mange forskellige størrelser gående fra det helt simple, hvor to landbrugsbedrifter bytter nogle arealer til det meget komplicerede, der omfatter et tocifret antal lodsejere, og hvor der er flere temaer i spil.

Kommunerne har via deres øvrige planlægning overblikket, men også en række opgaver i det åbne land. Derfor kan der være perspektiver i, at kommunen tager initiativ til og overordnet faciliterer en jordfordelingsproces. Det har vist sig i projektet, at der Rougsøområdet er potentiale for en jordfordeling, som kan løse flere problematikker på én gang.

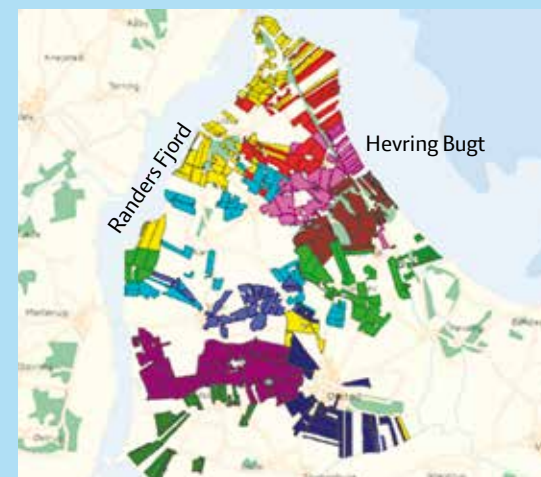

Eksempel på udviklingsperspektiver for en bedrift

”

Jordfordeling

Rougsøområdet på Norddjurs er præget af store landbrug. Området er naturligt afgrænset af Randers og Grund Fjord, Hevring Bugt. I Rougsøområdet er et markblokareal på ca. 13.000 ha. Heraf ejer de 10 største brug 6.200 ha. Nedenstående kort viser de 10 største landbrug i området:

Lykkegårdens arealer (bedrift i projektet) er indtegnet med turkis og viser tydeligt, at bedriften består af flere ejendomme. Optimalt burde arealerne samles, så driften kunne optimeres og spildtid til kørsel minimeres.

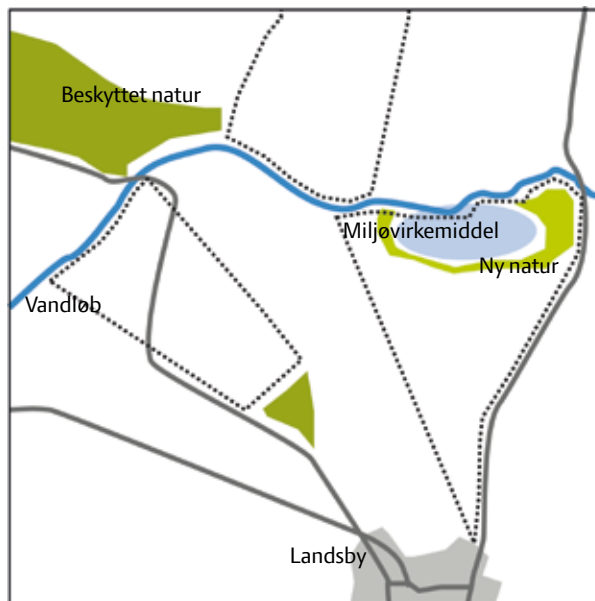
Forskere på tværs - en tværfaglig tilgang

"Projektet har været et eksperiment, hvor man har prøvet at samle landmænd, konsulenter, myndigheder og forskere om et fælles mål. Der har været brugt mange kræfter på at forstå hinandens synspunkter og holdninger, og det har projektet i høj grad bidraget til, og det er der brug for, hvis planlægningen i det åbne land skal kunne komme videre."

Forsker, Flemming Skov,
Aarhus Universitet

De deltagende forskere har via afprøvning og dataindsamling kvalificeret deres værktøjer, så de i højere grad understøtter en lokal, men stadig målrettet tilgang.

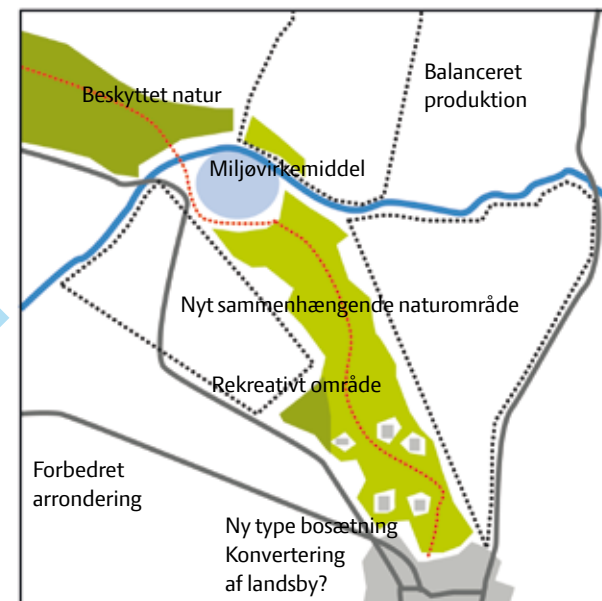
En anden væsentlig tilgang til projektet har været, at forskere, men også de øvrige deltagere, har skullet arbejde på tværs af fagligheder. Der blev bl.a. afholdt workshops med "Forskere på tværs", hvor både kommuner, rådgivere og forskere var med. Tanken var, at de faglige eksperter i fællesskab skulle pege på løsninger, der kunne imødekomme flere udfordringer på en gang, og hvor alle skulle bidrage med viden og erfaringer. Mange af de gode og langtidsholdbare løsninger, hvor fælles mål er indfriet,

Sektortilgang : Udgangspunkt i et enkelt tema, her vandmiljø, og med de mereffekter, der "tilfældigvis" kan kobles på det konkrete sted, der er valgt.

hvor eventuelle interessemodsatninger løses, og hvor der er et stort ejerskab, også lokalt, kommer ofte af en holistisk og inddragende tilgang, hvor man fra begyndelsen har søgt løsninger, hvor flere ting kan opfyldes på samme tid, og hvor de valgte løsninger giver mening, også for dem der skal implementere dem.

Det er en svær øvelse, når man er vant til at arbejde meget specialiseret med en fagdisciplin, men erfaringerne viser, at det er muligt at håndtere indbyrdes konflikter og søge den bedst mulige løsning med udgangspunkt i fælles målsætninger og lokale forudsætninger.

Helhedsorienteret tilgang: En prioritering og fælles løsning, der tager udgangspunkt i flersidig anvendelse og flere temaer på én gang.

Der er taget de første spæde skridt, og det vil kræve både mere tid, mere samarbejde og flere ressourcer at komme videre af det spor. Den tværfaglige tilgang skal udvikles og understøttes i alle relevante organisationer, herunder også kommuner og landbrugsrådgivning. At arbejde projektorienteret mod fælles mål kan være et af de værktøjer, der kan bringe os nærmere målet.

Bedriftens relationer til lokalområdet

Et lille udpluk fra udviklingsplanerne:

Samspil ml. overordnede mål og lokale indsatser

Flere af ideerne i udviklingsplanen for Nørrevang i Nordjylland hænger godt sammen med både nationale og kommunale mål.

Områderne omkring Uggerby Å indgår i de kommunale udpegninger "særligt værdifuld natur" og "økologisk forbindelse". Den økologiske forbindelse vil formentlig også blive en del af Grønt Danmarkskort, en vigtig del af Naturplan Danmark. Grønt Danmarkskort skal skabe forbindelse mellem de mest værdifulde naturområder og sikre spredningskorridorer for planter og dyr. De sammenhængende naturområder kan samtidig betyde større oplevelsesmuligheder for borgerne i kommunen og for turister. Dette ønske matcher de politiske målsætninger for Hjørring Kommune.

De tre kvægejendomme indbyrdes placering i forhold til åforløbet.

Mulighed	Mulige løsninger	Interessenter
Bevare/ øge den gensidige forståelse og accept	Bidrage med større viden om produktionen og kommende planer: Åbent hus, gårdbutik, landsbyernes hjemmesider, fælles projekter omkring åen	Borgerne i området Virksomheden
Øge værdien af området omkring Uggerby Å For mennesker og natur	Lokale samarbejdsprojekter af forskellig art Plejeaftaler med kommunen En samlet plan for området, der både tilgodeser biodiversiteten, muligheder for flere oplevelser og mere rationel markdrift – måske i et samarbejde med de andre kvægbønder i området	Virksomheden Borgere i lokalområdet Borgere i kommunen Turister/turistforeninger
Bidrage til den "økologiske forbindelse"	Hensyn i markdriften Indgå i fællesprojekter som skovrejsning	Kommunen Virksomheden

Samspil ml. flere bedrifter om lokal udvikling

Et af perspektiverne fra udviklingsplanen for Nørrevang var også, at det kunne være en idé at arbejde for en fælles udvikling af området – at de tre kvægejendomme, der ligger i området, laver en fælles plan for, hvordan der kan drives landbrug i området. Bedriftsejeren ser ikke bedriften som det store vækstorienterede landbrug, hvor udviklingen er betinget af at opkøbe de øvrige ejendomme i området. I stedet kunne der ses på, hvordan de kan supplere hinanden f.eks. med afgræsning, fælles malkestald el. lign.

"Som virksomhed i udkantsområderne har vi et samfundsansvar. Landbruget kan bidrage med lokale arbejdspladser, forvaltning af natur og landskab, energiforsyning, større åbenhed og forbedret image."

Bedriftsejer, Daniel Pedersen, Brobak

Varmeforsyning til byen – leveret fra landbruget

Bedriften Brobak kan se mulighederne i at forsyne beboerne i den nærliggende landsby Rakkeby med varme. Det kan evt. ske gennem "høst" af den varmeproduktion, der sker i staldene, f.eks. den spildvarme, der fjernes fra stalde med ventilationsluften.

Denne idé stemmer overens med landsbybeboernes udtrykte ønske og Hjørring Kommunes Strategiske Energiplan, der har som mål næsten at fordoble andelen af vedvarende energi inden 2025, herunder anvendelse af overskudsvarme, og biomasse i varmeforsyningen.

Hvordan kommer vi videre?

”Landbruget i Landskabet”s resultater har vist, at det kan lade sig gøre at finde visionære og hensigtsmæssige helhedsløsninger.

Der er en stor vilje i lokalområderne, og blandt kommuner og landmænd, til at finde løsninger på udfordringerne omkring emner som store husdyrbrug, natur, rekreation og ikke mindst deres indbyrdes samspil.

Der er enighed om, at vi i højere grad bør sammentænke og aktivere ressourcer og potentialer med udgangspunkt i at:

- Skabe en fælles forståelse for udfordringerne
- Søge en fælles vision og et fælles mål
- Sætte handling bag
- Få aktiveret de mennesker og organisationer, der har kompetencerne til at bringe visionerne og løsningerne ud i livet

For at komme videre med ”Landbruget i Landskabet” såvel som med flere af samfundets ambitiøse tiltag for det åbne land, bl.a. Natur- og Landbrugskommissionens anbefalinger og Det Grønne Danmarkskort tegner sig fem anbefalinger:

- Helhed og synergi mellem samfundets sektorprioriteringer og forvaltning gennem ny organisering, samarbejde og proces
- Samarbejde om fælles indsats gennem en tværfaglig tilgang, både hos myndigheder, landbrugsaktører og forskere
- Mulighed for lokale prioriteringer og løsninger gennem fleksible rammer med plads til lokal prioritering
- Samspil mellem landmandens planer for bedriften set i forhold til lokalområdets udvikling og kommunens planlægning gennem et nyt plansystem
- Sikkerhed for investering og kendte udviklingsrammer gennem mulighed for gensidigt forpligtende aftaler/planer

1 Ny organisering, samarbejder og proces er nødvendig

Organiseringen skal reflektere den tilgang, man har til sin opgave, så hvis kommune og landbrugsrådgivning vil arbejde med helheder ift. landmanden og det åbne land, må sektorgrænserne nedbrydes i organisationen, herunder også i ledelsen.

Landmanden skal samtidig aktivt forholde sig til kommunens planlægning og målsætninger lige så vel som agere som en stor virksomhed i et lokalsamfund - tankesættet skal flyttes fra at være landmand til at være en virksomhed. For at fastholde et samlet billede med et helhedsperspektiv kræver det kontinuerlig dialog og samarbejde mellem kommune og landmand. Det kræver også en ændring af holdningen til hinanden, og at der afsættes tid og ressourcer til at opbygge gensidig forståelse og etablering af fælles mål.

2 En tværfaglig tilgang både hos myndigheder, landbrugsaktører og forskere

Sektoropdelt viden giver detaljeret viden om hver sit fagområde. Hvis man ønsker at planlægge, skal man have den eksisterende viden i spil, og den gode løsning vil være resultatet af mange fagligheders samspil. Videndeling på tværs vil skabe synergi, og nye muligheder vil opstå. Det er ikke nok at inddrage andres viden i hinandens fagområder – der skal samarbejdes på tværs. Prioriteringer og rammer skal baseres på både faglig og lokal viden, og der er derfor brug for forskning og faglig viden, der definerer grader af værdi. For eksempel grader af naturværdi, af kulturværdi, af landbrugsværdi, af miljøværdi osv., så den kan bruges til at prioritere lokalt ift. nationale og lokale mål.

3 Fleksible rammer med plads til lokal prioritering

For at kunne opnå de optimale løsninger, der udnytter de lokale muligheder ud fra et helhedsperspektiv, er det afgørende, at man lokalt og med kommunen som omdrejningspunkt har et råderum til prioritering. Det vil sige, at man lovgivningsmæssigt må indbygge fleksibilitet i rammerne, således at der skabes rum til, at man lokalt kan prioritere ud fra en målsætning, der giver mening lokalt og ikke ud fra en generelt fastsat grænseværdi.

Det er selvfølgelig ikke meningen, at det skal være et stort tag-selv-bord, men en veldefineret proces, hvor rammerne er klare, indenfor hvilke prioriteringen kan foregå, så det rette kompromis nås.

4 Nyt plansystem

For at understøtte muligheder for og retten til at prioritere, beslutte og gennemføre lokale løsninger er der behov for et plansystem, der definerer flere niveauer fra kommuneplanen og en anerkendelse/formalisering af planer på både bedrift- og områdeniveau. Med de ændrede ønsker til hvordan vi bruger det åbne land, er det næppe nok at justere det eksisterende. Et nyt system skal definere, hvordan niveauerne hænger sammen og løbende understøtter hinanden, således at det kommer tættere på dem, der skal agere i forhold til planlægningen og giver dem en mulighed for at komme med indspil til og deltage i løsningerne. Man kan naturligvis ikke planlægge for alt, men landmandens udviklingsplaner og områdeplaner med indspil fra lokalsamfund vil være vigtige redskaber til at foretage de nødvendige prioriteringer i den konkrete sagsbehandling af landbrugs, virksomheders eller borgers ønsker.

5 Mulighed for gensidigt forpligtende aftaler/planer

For at omsætte planlægning på bedrifts- og områdeniveau til handling er der behov for at kunne indgå gensidigt forpligtende aftaler af forskellig varighed. Etablering af en sti er kortvarig, mens vedligehold af stien er mangeårig. For landmanden er det afgørende for investeringssikkerheden, at aftaler, der berører produktionen, har en ret lang tidshorizont. For kommunen sikres konkret gennemførelse af dennes planer i det åbne land.

Eksempler på forpligtende aftaler i dag er rammegodkendelsen og lokalplanen, men ift. at skabe lokale løsninger er disse ikke i dag tilstrækkelige.

Den forpligtende aftale skaber handling, hvor alle parter får noget ud af det: *det vi gennemfører, giver mening for os.*

"Landbruget i Landskabet" har vist, at der er vilje og evne blandt aktørerne til at finde lokale løsninger, der respekterer nationale rammer.

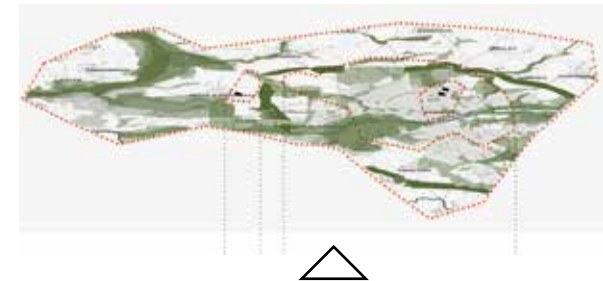
Videreudvikling af forslag til lovgivningsmæssige rammer, ny praksis, nye redskaber og afprøvning ude i virkeligheden fortsætter.....

Som Albert Einstein skulle have sagt: *Vi kan ikke løse vores problemer med den samme tænkning som vi brugte til at skabe dem.*

KOMMUNENIVEAU

Områder, landskaber, oplande, generelt, temaer

Kommune

OMRÅDENIVEAU

Sammenhængende natur, infrastruktur, jordfordeling

Område

Bedrifter

BEDRIFTSNIVEAU

Marker, drift, afgrøder, matrikler, udvikling

Landmandens planlægning

Intern del:

- Produktion
- Indkøb
- Salg

Ekstern del:

- Rammer
- Lokalsamfundet

En bedre koordinering mellem de forskellige skalatrin i planlægningen, kan sikre den sammenhængskraft, der er nødvendig.

Hjørring Kommune

STØTTET AF
promilleafgiftsfonden
for landbrug

Se 'European Agricultural Fund for Rural Development' (EAFRD)